

הממשלה והתחפושת / נתן אלתרמן

1

זה שבוע ימים, מאז החזרתם של חטופי המטוס, מתחולל על הבמה המדינית הישראלית חזיון משונה ומיותר, בו מדגימה ממשלתנו, לעיני הציבור, מעשי-להטים שאין להם פשר. אותו ענין של "מחווה" שממשלת ישראל התחייבה לבצע לאחר שחרור החטופים – ענין שהדרך הטובה ביותר לגביו היתה לפרש אותו לציבור כפשוטו – מוצג תוך מאמצים מופרכים להפוך עורו, לשנות טעמו, לשוות לו את כל הצורות האפשריות, פרט לצורתו הנכונה. תוך כדי כך מטילים בו הדוברים השונים טלאי על גבי טלאי, וכיוון שהטלאים סותרים זה את זה, וצבעיהם שונים, מופיע הענין כולו במעיל-מוקיונים צבעוני, נלעג וצורם. מרוב השתדלות – שעיקרה, כנראה, האדרת שם כבודו של משרד-החוץ – אין בעלי הפרסומים שמים אל לב כי הקהל מקשיב להם כשהוא נבוך ומבויש לראותם בכך. בדרך כלל אין הציבור הישראלי רגיל לראות את מנהיגיו כשהם טורחים להטעותו ולבלבל דעתו ולהיחבא מפניו מאחורי מחיצות של קש וגבב. ייתכן כי רק מפני שפרשת החטיפה נסתיימה בטוב, אין מאמצי הטשטוש הללו נראים לקהל חמורים כל-כך, אף כי משמעותם קשה מן הנראה לעין.

2

אין אני מדבר כאן בשבחו או בגנותו של הסכם ה"מחווה". אפשר שעל-ידי כך באמת נתקצר זמן סבלם של השבויים וזה, כמובן, נימוק חשוב לזכות. אם כך ואם כך, ההחלטה הזאת נתקבלה בממשלה ברוב דעות וגם אם היא החלטה מוטעית, הרי הוויכוח עליה כבר נערך ברובד הממשלתי ומתנגדיה ודאי פירשו התנגדותם במיטב הנימוקים.

אמנם יש כאן גם ענין עקרוני שהציבור – גם בלי ידיעת הפרטים כולם – רשאי להביע דעה עליו. אין אני מתכוון בכך דווקא לתקדים העשוי להיווצר על-ידי החליפין. הנקודה העקרונית שאני מתכוון אליה היא בכך ששחרור מסתננים ומתנקשים, אשר נלכדו על-ידי חיילי צה"ל בסכנת-חיים, אינו דבר שאפשר לקבוע מראש את שוויזו כאמצעי-תשלום בטראנסאקציה כלשהי. כל זמן שאין אנו בטוחים שאסירים

אלה שיצאו לחפשי לא ישובו לסכך את חיי המגינים על הציבור, אין איש יכול לומר בשום פנים כי שחרור האסירים הללו, בימים אלה, הוא כל המחיר ששולם במסגרת ה"מחווה".
אלא שאת הנעשה אין להשיב ואנו צריכים להניח שקובעי רשימת המשתחררים נתנו דעתם על ענין זה.

3

הספקות והשאלות שהממשלה טורחת לשכך אותם לא היו מתעוררים, כמובן, אילו היה ברור שהסכסוך ה"מחווה" הוא מוצא אחד ואין מלבדו. אלא שכידוע יש סבורים כי היו גם דרכי-מוצא אחרות ולא דווקא דרכי-תגמול בלבד.

שעה שנודע, לפני שבועות מספר, כי איגוד הטייסים הבינלאומי התערב בדבר והחליט להטיל חרם על נמלי-התעופה של אלז'יריה, הורגש כי יש כאן התערבות ראשונה במינה של גורם רב-כוח, אשר צעדו זה הוא בעל משמעות לא רק לגבי הענין המדובר, אלא הוא חידוש העשוי להיות בר-השפעה גם בשטחים אחרים. עד כה ידענו כי המחלקה המדינית של ההסתדרות היתה משיגה הבעות-מחאה של איגודים מקצועיים, ביחוד באמריקה, בעתות מצוקה מדינית לישראל, ופעמים היה גם ערך מעשי למחאות אלו, אך זו הפעם הראשונה הטיל גורם זה מלוא משקלו ויוקרתו על הכף, עד כדי הסתכנות באולטימטום.

עכשיו מסתבר כי שעה שארגון-הטייסים ביטל לפתע את החלטת-החרם נעשה הדבר חלף הבטחה מפורשת של אלז'יריה לשחרר את הנוסעים והמטוס עד לתאריך שהוסכם עליו וכי נקבע גם מועד לחידוש תקפה של החלטת החרם (5 בספטמבר), אם לא תעמוד ממשלת אלז'יריה בדיבורה.
משרד-החוץ יש לו ודאי טעמים משלו לדרך המשונה שהוא נוקט עכשיו, שעה שהוא נוהג זלזול בהחלטת החרם של איגוד-הטייסים ומסייע בכך, למעשה, לממשלת אלז'יריה לקום על רגליה ולטעון במידה רבה של צדק שהיא לא נכנעה לאיש ולא יצאה ריקם מן הענין.
העתונות הישראלית צודקת שעה שהיא דורשת חקירת כל הפרשה הזאת, אך דברי כאן מכוונים לא למהלכים שמאחורי הקלעים ולא לקביעת עמדה לגבי ה"מחווה", אלא לדרך הצגתם של הדברים לפני הציבור.

4

מיצוי קצר ונכון של המאמצים הממשלתיים בפרשה זו ניתן ביומן "מעריב" שקבע כי משרד-החוץ מנסה להפריד בין השחרור (של העצורים הערביים) ובין ה"מחווה" כלפי ממשלת איטליה, כביכול. תמצית זו מבטאה נכונה גם את טיב טירחתה של הממשלה וגם את חוסר טעמה של טירחה זו.

ואכן, קשה לשער כי הציבור הישראלי ראוי לתבשיל ממשלתי זה המוגש לו כיום, שעה שמצד אחד אתה שומע כי כל הענין כולו אינו אלא ענין שבין ממשלת ישראל ובין איטליה ומצד שני מדגישים בפניך, כעדות לטיפול הנמרץ למען החטופים, כי שליח של משרד-החוץ הוחש לאיטליה לבדוק מה הם תנאיה של ממשלת אלז'יריה, ויחד עם זה מבטיחים לך כי לא היתה שום התקשרות בענין תנאים של הממשלה האלז'ירית ותוך כדי כך מוסיפים וטוענים לפניך כי "המחווה לאיטליה היא פחות מן המחיר שדרשו האלז'יראים".

כן, ידוע לכל כי הדיפלומאטיה אינה חייבת לקרוא תמיד לדברים בשמם הנכון. מקובל בעולם שניסוחיה באים לא לשם גילוי אלא לשם כיסוי ופעמים ראוי אף להוקיר את המאמצים הנעשים בדרך זו כדי לצאת מן המיצר. המדיניות הישראלית ידעה שעות דיפלומאטיות כאלה, אך דומה כי היא עוד לא ידעה שעה שבה נעשתה הדיפלומאטיה מסווה כה שקוף וכה מיותר של אונאה עצמית, טכסיס כה מפורש של שיטת עקיפה לא כלפי חוץ אלא כלפי פנים, אמצעי להוליך בו שולל לא את המתנכלים שמחוץ אלא את הציבור שמבית.

אם נצרף לכך את דברי שר-החוץ ש"התרת הסבך הזה בדרכים מדיניות הוא מאורע שיש בו משום הישג למצפון הבינלאומי הנאור" (זאת על מעשה שוד שגזילתו לא הוחזרה אלא לאחר משה-ומתן מייגע על כופר) ושהוא "מאורע הראוי לציון בעולם כולו", אתה חש כיצד המושגים מאבדים משמעותם מפני המשמעות האחת, שהיא יוקרתו של משרד-החוץ. כל מלה כאן היא מעשה התפארות וניפוח, שלא היו, לפחות עד כה, מסימני-היסוד של ממשלתנו.

5

הרבה מדובר אצלנו על הצורך "להשתלב באיזור", להשתרש בו, להיות חלק לא נפרד ממנו. זה אחד היעדים החשובים ביותר של ישראל מאז ועד היום הזה. יעד זה עודו רחוק, כידוע, אך החזיון הדיפלומאטי המוצג כיום אצלנו, אם אין הוא בגדר השתלבות באיזור עצמו, הרי הוא בפירוש השתלבות בדרכי סגנונו של האיזור, בטיב היחסים שבין מנהיגיו ובין הציבור שבארצותיהם, השתלבות בכל אותה תפיסה, הבונה הישגים בהבל-פה ונוחלת נצחונות על-ידי ניסוח.

חזיון זה משמעותו אינה מדינית בלבד. במידה שאחד מיסודי כוחנו הוא השוני האיכותי שבין ציבורנו ובין הארצות השכנות, הרי יש בסגנון זה גילוי מפורש ומסוכן של טשטוש ההבדל וביטול היתרון. זוהי תופעה שלא צצה יש מאין. היא בבואה של מנטאליות מסויימת, של אופי, של דרכי השקפה ומעשה, אשר מאבק ברור נטוש כיום בינם ובין היפוכם. כל שעה שמנטאליות זו מנצחת ומבקיעה ומשתלטת, היא שעה של סכנה תרבותית סמויה ואורבת ושל סיכון בטחוני ברור. כן, ענין המהלכים שקדמו להחלטת "המחווה" והמהלכים שלאחריה טעונים חקירה, אך משמעותם הכוללת של הדברים טעונה יותר מזה. היא מחייבת עמידה בפרץ.